

portuguès han confluït i s'han sumat l'ètimon INCAS-TRARE i l'aràbic.

Ara bé també en català hi ha nombrosos indicis de semblant confluència. 1.^r La documentació indica més antigor de la banda del verb que de la del substantiu. 2.ⁿ Raó molt forta és la de l'existència de *gresa* sinònim de *galze*: és sobretot d'ús nàutic, a Sant Pol *grézə* 'galze on s'encaixa la tanca que, junt amb el quarter, tanca el batiport o el remig de sentina' (1930), a Vila-nova i la Geltrú «queixal o rebava de la part superior de la roda de popa, per on passa la guieta de la vela» (BDC XII, 40), anàlogament en val. segons *AlcM*; Eiv. *gre(s)sa* «ranura» (PzCabr.); i allí també 'garlanda del formiguer' i 'represa del forn de calç'; i, en fem., 'ranura per encaixar una porta, finestra etc.' que *AlcM* 15 dóna sense localitzar però deu ser acc. mall. (el mot manca en el *DAMen.*): aquesta *r* i la *e*, inconciliables amb *CALIX*, s'explicarien per l'altra alternativa.

3.^r En portuguès es troba *engrazar* com a variant moderna de *engarzar* (avui *engranzar*, preferit pel dicc. Fig., alterat per contaminació d'*engranar*), i sembla ser *engrazar* la forma més antiga (car ja es documenta en el S. xv), forma que ens duu ben a la vora de *gresa*. 4.^t Hi ha un mot sard, manllevat del català segons *MLWagner (Diz. Et. Sdo., p. 623)*, que alhora reforça l'origen postverbal de *galze* i les probabilitats d'antiguitat de les formes amb *r*: logud. *inkartsu*, amb variants *ingartsu* i *elgattsu*: *ingartsu de guba* (o sigui 'de bóta'), «capruggine» (o sigui justament 'galze'): és a dir en passar aquest mot català manllevat a Sar-denya (no després dels Ss. xv-xvi), encara es devia dir generalment en català *engalze* o *engalz* (avui variant rara, que Wagner troba en *AlcM* i en el *Tresor* de Griera, però amb ben poc descabdellament).

5.^t Hi ha formes cat. amb el sign. castellà: *engalzada* «agafada d'ocells» a Vic (*DAG.*); i amb un sentit no gaire diferent: «és un boig qu'ha demostrat tenir més fe en la raó y la justícia qu'altres que's diuen sabis; y si va fer lo que va fer, bé calia, per *engalzar* lo qu'havien malmenat els que creuen que a cops de mall se pot fer entrar el clau per la cabota», Marian Vayreda (*Sang Nova* v, xi, 427), on sembla més aviat 'sargir, reparar hàbilment' (quasi en el significat aràbic) que no pas 'ficar en una ranura'; viceversa l'andal. *engarzador* m. «cepillo usado en tonelería para hacer el jable de las duelas donde encajan los fondos del bocoy» (*AlcVenceslada*) té precisament el significat català, tot i que deu procedir de l'Andalusia occidental, essent cosa de bocois.

En conclusió molt coincideix a fer-nos admetre que en el nostre *galze* i *engalzar* han vingut a sumar-se i confondre's un **calze* 'canal' amb un *engarzar*, germà de la forma castellano-portuguesa, però amb indicis més nombrosos i clars a favor d'aquest.

DERIV.: *Galzar* («terme de fuster, echar una muesca», *DFgra.*; «-- ruñar», *DAMen.*). *Galzejar*. *Galzador* («eyna de fuster: juntera; de boter: argallera», *DFgra.*; *DAMen.*); + *galzadura* («la cavidad circular --, jable», *DAMen.*); + *galzadora*. *Engalzar*; *engalz*; *engalzada*. Per a tots ells veg. supra.

1 Camps Merc. ens aporta testimoni del mateix ús abusiu a Menorca; parlant del famós pou sota la Taula de Torralba: «a baix, a 200 pams de fondo, dins d'una pica en forma de *galze* gegantí, s'hi ar-replegava s'aigo, estillada, puríssima, que brolla traspuant de ses parets --- per son servei, era s'aigo estillada, que degotava Na Patarrà dins sa pica en forma de *galze* gegantí ---», i en una endevinalla: «Foc aquí, foc allà, a ell en mitj l'han d'aguantar» referint-se a «les candeles i *galzer*» (*Folkl. Men.* II, 58-9; I, 266, 271). El barbarisme no s'atura aquí perquè altres insulars diuen *gälzəm* (a Maó i a Ciutatella), complicant en la confusió el bàlsam.

2 Intransitiu en el vallespirenc J. de Sant Salvador, 'adaptar-se bé, encaixar-se', «les postes no *galzaven*», dada benvinguda entre altres raons perquè així el mot queda també documentat en rossellonès. — 3 Acollida amb fredor per M-Lübke (que no l'incorpora en el *REW.*) i acceptada en el *FEW*; poca importància té tant una cosa com l'altra, però la mala qualitat d'aquest article del *FEW*, s. v. *CALIX*, es presta a dir, que encara té menys valor la segona. La part gallo-romànica d'aquest article és nul·la, car es redueix al cultisme litúrgic per a **calze*, i a dues etimologies falses de sengles mots esporàdics: l'aran. *káys*, recollit per mi en un sol poble, i que designant un «clotet» (igual que el land. *kaus* que jo assenyalava i que ell calla) ha de ser una variant de *cau* CAVUS o CAVOS, i un hapax antic *causol* 'berge' que en realitat ve de *CAUCIOLU=CAUCELLU (veg. *COSSOL*). D'altra banda en la part comparativa, hispànica, de l'article, posa malament les definicions, de manera que sembla que el mot basc, alabès i ast. que cita, tinguin el significat del cat. *galze*, amb el qual no tenen cap semblança de sentit, i coincideixen amb el del cast. *cauce*.

GALZERANS, o GASERANS, o GALLERANS, 'Ruscus aculeatus', nom existent en l'àrab d'Espanya en la forma *hàjaràn*, i en el d'Orient, en la forma *hàjzuràn* o *hàjzür*, i que en el d'Espanya designa el mateix que entre nosaltres i en el d'Orient anomena plantes diferents (o bé un bastó de canya de bambú) i potser també la nostra planta; és probable que el mot nostre vingui sobretot d'aquest mot aràbic oriental, si bé potser alterat per influència d'un nom de planta autòcton. □ 1.^a *doc.*: *gatserant* i *galserà(n)*, 1839; *gallarans*, 1871; *gašaranš* probablement ja (com a mossàrab), c. 1106; com a NL *Gasaranis*, 1362 (i probablement ja 1086).

Existeixen diverses variants: *galzeran* (BDC XVII, 24; *DFa.*), *galzerà* (BDC XVII, 24), mall. *galzera* (leg. *galzerà*), *DAMen.*,¹ a Vilanova *gallarans* (BDC XIV, 30; i *gallerans* en qualitat de planta EdFontserè inscriví com a addició en el seu *DOrt.*); a St. Pere de Ribes *galerans* (1935); a Horsavinyà (1975) i a Sant Pol de Mar (1930) *gozóràns*. Efectivament, entre Hostalric i Arbúcies hi ha un poble de nom *Gaserans*, anomenat «Sti. Laurenci de *Gasaranis*» l'any 1362 (Alsius, *Nomencl.*, p. 144); el P. Villanueva (XIII, 113)